

РЕВОЛЮСЧУ, ДАЙЫНЧЫ, КУШАЖЫЛЧЫ АМЫДРАЛ

«Шынның» шериг-патриоттуг үндүрүлгези № 7 (44)

Н ШЕРИГ ГАРНИЗОНУНУН АМЫДРАЛА

Кызылдын шериг гарнизону... Совет Эвилелини бүгү дайынчылары-биле бир дөмей, бо гарнизонун дайынчылары Төрөн чуртунун, чонунун таймын күш-ажылын ыдыктыг камгалаар дөш боттарынын политиктиг болгаш дайынчы белектелин доктаамал белиди турар.

Гарнизонга дайынчы амыдрал дүн, хүн иштинде бичи-даа соккан дивес. Маангыз чайгы үе өөрдөлгөнү, бүгү программаны ажылдап кылдырынып өң чымыштыг үеи болур. Оң-биле чергелештир гарнизонда өң эки дайынчы белек-кел дөш социалеттиг чарыштын чаа үе-чадазы —СЭКП-нин XXV съездинге төлөптий ужуражыр дөш чарыш мында калбарып эгелдэн.

Чоокта чаа бистин корреспондентис бо гарнизонга чораш, мында солдаттарын белектели, амыдрал, даштангылазы-биле танышкан. Гарнизонун командирлери биске мындыг аныктыг иници тайлабырын кылды: «Ада-чуртун Улуг дайынчыга совет улустун Тивилегенин 30 чылынга белектелин үезинде мында чеже национал оодлары шериг албанын эрттирип турары деп айтырыгы тодараткан. Бистий чуртувустун барык-да бүгү националарынын төлөлекчилери

бар болган. Удмурттар, татарлар, башкирлер, тывалар, орустар, украинер, белорустар... Бурятия болгаш Алтайдан келген оодлар республиканын чонун-биле хостуг чугаалажын турар. Ол чорук шериг албанын чедикшинин эрттиреринге, чурттакчы чон-биле харылааны быжылаарына кончуг таарымчалыг бооп турар.

Гарнизонун кызыл булуңунга баарызыска офицер Павел Михайлович Пономарев кезек комсомолчулар-биле беседа эрттирип тур (устунда чуртта). Беседанын темазы комсомол билидин солушкунуна хамаарышкан болду.

Боо адар черге болган өөрдөлгөнү база сонуградымыс. Улуг сержант В. В. Пронин дайынчы бурузунун аткан октарынын кандыг аныктыг болганын дындадып, боолашкын үезинде кандыг частырыг болганын ханы тайлабырлап турда, ону чурукка тырттырдымыс (ортуунда чурун).

Спорт өрөөнү база-ла курут эвес болду. Дүнеки белектелин келген оодларын чамдыкы мында даштангы турлар. Оларын бир ынак оюну-шмдыраа.

А. ЗАЙЦЕВИЦ фотолары.

Эрес-дидим, буянын чоруктар

ОРУККА

Прибалтика Кызыл Туктут шериг округу. Бир машинна оруктан үе-кере дыйан-надыр дык дүргө маңап орган. Он хенертен тура дүшкен. Кулумчуса патрульдап турган аяа дайынчылар П. Пуссен болгаш В. Яковлев олар кезээне чынып орган, ол машинанын кабинанында эки-чоллачыны эскерип каадыр. Чолаачы машинаны-биле дөшөп мый болган, а аяа дайынчы Пуссен кабинанын тежижиче үе ханын четтирген. Чолаачы машинанын кончуг дүргө чорутушкан, солдот аяларды берип дүш, мый-буру дыйанналар чораван. Мындажык дайынчы салдырмаан.

Капустин хенертен аары бөрүгө, чоокку шериг госпиталына ону чедирип эскелген. Аяа кезиникин кылган. Ону эчки Светлана Глазкова чедикши-кинип кылан турда, аарыг кичиге хан херелеттине берген. Тааржыр бөлүктүн ханын алтека ажалдакчы Валентина Заря харам чогу-биле берген. Кезиники эки эртен. Би-чылжык дайынчыны амы-тыны айымылдыг байдалга артышпап турган. Оң чынынга туруктуе чок дежурныйлаачылык органдыстан. Эмил-Дерин күжүнүшкүнип хай-гаарал болгаш ажалдык ачымдыг эфрейтор Владимир Капустиниң амы-тыны алдыган.

ӨРТКЕ УДУР...

Корабиче чагаа келген. Хоорай киноаттарын директору айкал чыгалык дөш өөрүп четтирген матростар В. Павлов, С. Сазанов оларга алереткен болган. Ол херек мынчаар болган. Даштангы үезинде матростар

Павлов биле Сазанов тарып бээр деп экиртилгенер. Тандык пөлу киноаттардан ырак эвеске турган. Хөгжүмчүлөр чаа-ла ойнап эгелен турда, бир кичи хенертен алгырган: «Кинотеатр хан тур!».

Матростар шмадар чаа-биле өртке удур демисежип киришкен. Чээрби хире мишута иштинде матростар болган оларга дуулашкан кижилер өрттен черлерин элелен-биле өжүр шаап турда, өрт машиналары четкелле келген. Корабидиң командирин кинотеатр директорунун чагааны экипактан мыскалынын мурунуга номчаан болган дайынчы база политиктиг белектелин чедикширини Павловка болгаш Сазановка аас байырып чедирген. А. ЕГОРОВ. («Красная звезда» солунда).

ССРЭ-нин күрүнө кызыгаарын камгалаар талазы-биле албан-хүлээлгенин дайынчы болгаш политиктиг белектелин тергиннери эфрейтор Виктор Пенчев база аяа дайынчы Николай Серебряков ак сеткилди эрттирип турар.

К. ХАЛТЫЕВИЦ фотозу. (СЭТА-нын фотохрониказы).

Дайынчынын биске чагаазы УЖУРАЖЫЛГА

Кичи бурузунге кайгамчык уттудурубас хүнер таварышкылар болгай, а меңэ ыдыг өөрүшкүдүт хүн эртен аймык эге хүнеринде болду. Эртен чылы 10-ту кассеты дооскап, «Шамбалыг» совхозтун ситен бригадалыгы тракторист, ситен кестирин, бөлдүрүп ажылдап турдум. Ол үеде бодумун дүкүм Монгуш Эрес-оол «Тивилеге» совхозка чолаачылар куруун дооскап, «Шамбалыг» совхозка ажылдаары-биле чедип келди. Оон ийлеэн дугурункан, аяа сууга турдум ажылдап эгелденис, мындагы 3 ай иштинде кады ажылдадымыс. Оң сөүлүнде мени шериг албанын келдирти берди. Нонбрынь 2-де төрөөн Тываман мрал, ыраккы Камчатка чартык ортуука шериг албанын эрттирип эгелденис, оон бээр ам 8-ай ажа берди.

Чугаалаар чүве тыппай бардым. Артында «Саша» дээр орта, хая көрүп келарымге, Эрес-оол бо олу. Шаа мындаар манаадым ужуражылга болду. Кажанда мынчаар өөрүп көрбөз мен. Бир-ле өкүрөөнүмде 3 километрге өккөс болган. 2 дугаар этаптың узуу финишке чокчулап олура. Эрес-оол өөрүгө четтирер хире эвес маңап эртекш, эки күнүндө көргүзүп, бир дугаар черге эки берди. Шериг албанын мынчаар эрестег эгелээниге байыр чедирип, чоргаарамын, дүкүмүмүн холдарым катан-катан дүкүмүттүм. Ол мынча бистен ырак эвес бир кезекте чагыс школага өөренип турганым Ондар Кара-оол, Владимир Быштак-оолга база ужураштым. Чагыс чер-чуртууларымын командир болур биче сержант Галынден оодларын кайы хире албан эрттирип турарын сонуграп айтырымга, амынмында багыт эвес дээрин сесткин ханып чугааладым. Шаа мындагы ужуражылгаларга кажан-даа таварып көрбөз мен. А. ОНДАР.

ЧАГЫЫМ

Тываның эки туралчылары-биле фронтке бар чыда, Улуг-Хем кожуунуну Эляг-Хем сумузуну амыктарына чагаа бижэи мен. Чүгө дээрге ол сумуга амыктарын арва үрүнүп секретары турган болгай мен. Ол чагаа ам кайла-даа кагагааттынман боор. Ийчазыжок оң утказын утпаан мен. Чаа тургустуну турар амыдрал дөш улам кызып ажылдаарын, эртем-билигин чедип аларын фронтчуларын мурундап, ылангы төрөн чериис Улуг-Хемде чоруткан оодлар ол чагааны дамчыттып амыктарга чагымыс бижэи бис.

Тываның эки туралчылары-биле фронтке бар чыда, Улуг-Хем кожуунуну Эляг-Хем сумузуну амыктарына чагаа бижэи мен. Чүгө дээрге ол сумуга амыктарын арва үрүнүп секретары турган болгай мен. Ол чагаа ам кайла-даа кагагааттынман боор. Ийчазыжок оң утказын утпаан мен. Чаа тургустуну турар амыдрал дөш улам кызып ажылдаарын, эртем-билигин чедип аларын фронтчуларын мурундап, ылангы төрөн чериис Улуг-Хемде чоруткан оодлар ол чагааны дамчыттып амыктарга чагымыс бижэи бис.

Тываның эки туралчылары-биле фронтке бар чыда, Улуг-Хем кожуунуну Эляг-Хем сумузуну амыктарына чагаа бижэи мен. Чүгө дээрге ол сумуга амыктарын арва үрүнүп секретары турган болгай мен. Ол чагаа ам кайла-даа кагагааттынман боор. Ийчазыжок оң утказын утпаан мен. Чаа тургустуну турар амыдрал дөш улам кызып ажылдаарын, эртем-билигин чедип аларын фронтчуларын мурундап, ылангы төрөн чериис Улуг-Хемде чоруткан оодлар ол чагааны дамчыттып амыктарга чагымыс бижэи бис.

МАГАДАНЧЫГ-ДЫР

Ажыл-агы болгаш өөрдөлгө айы-биле Кызыл хоорайга чылда каш-даа катан нэр мен. Ынчалжык Ленин куумчузунда 7 дугаарлыг бажынга келген санында-ла кирерим чаңчыл апарган. Ол дээрге 60 маадыр-аттыг чурт-шинчилеп музейи-дир. Кирген санында-ла бир-ле чаа чүвени көрүп, билип алыр мен.

Магаданчыг-дыр дүр чүүлдерин дөлгөп көргүскени солун-даа, магаданчыг-даа-дыр. Тываның чүс-чүс язы аң-мөңгөрү, нуштары, балыктары — бистий республиканын эгээртинмес амык-байлаан херечилеп, кижиниң сагыш-сеткилин кайгаар-ла өөрүп иленип. Мындагы чараш чуртум амык-байлаан карак огу дег камгалаарын ол аң-нар-мөңгөргө иштинде «дангырауу-лап» турдум.

Магаданчыг-дыр дүр чүүлдерин дөлгөп көргүскени солун-даа, магаданчыг-даа-дыр. Тываның чүс-чүс язы аң-мөңгөрү, нуштары, балыктары — бистий республиканын эгээртинмес амык-байлаан херечилеп, кижиниң сагыш-сеткилин кайгаар-ла өөрүп иленип. Мындагы чараш чуртум амык-байлаан карак огу дег камгалаарын ол аң-нар-мөңгөргө иштинде «дангырауу-лап» турдум.

Магаданчыг-дыр дүр чүүлдерин дөлгөп көргүскени солун-даа, магаданчыг-даа-дыр. Тываның чүс-чүс язы аң-мөңгөрү, нуштары, балыктары — бистий республиканын эгээртинмес амык-байлаан херечилеп, кижиниң сагыш-сеткилин кайгаар-ла өөрүп иленип. Мындагы чараш чуртум амык-байлаан карак огу дег камгалаарын ол аң-нар-мөңгөргө иштинде «дангырауу-лап» турдум.

Магаданчыг-дыр дүр чүүлдерин дөлгөп көргүскени солун-даа, магаданчыг-даа-дыр. Тываның чүс-чүс язы аң-мөңгөрү, нуштары, балыктары — бистий республиканын эгээртинмес амык-байлаан херечилеп, кижиниң сагыш-сеткилин кайгаар-ла өөрүп иленип. Мындагы чараш чуртум амык-байлаан карак огу дег камгалаарын ол аң-нар-мөңгөргө иштинде «дангырауу-лап» турдум.

1943 чылдың июни. Ада-чуртун дайынчың канчаар-даа аажок кадык-дошкун үези. ТАРН Топ Комитетиниң даалганын буугаар Кызылда № 2 школадан башкы Саңчат-оол дайынчы фронтунда багда, фронтга дуулаачык база тараа-былаа дугайында Бай-Тайгага сургак-чылап чоруп турган. Советфронтунун медалерин дыйнаш, Саңчат-оол фашист араатаннарга өжөөн-кымы улам хайгыгып чорган. Ол аразында Тыванын танкистери фронтке аттанмаккан дег медале база дыйнаш берген.

оолар-биле ок-чөмөөн база-ла чүктөп, аргажып алгаш чоруп турда, карындагы аяар-ла чугаа дыйналган. Эрлер ам чаа-ла эртин келген буга үнүчө ажитталы хона берген. Неметтер ол-бо талазында чугаалашкан, автоматтарын чаа тукулаан кел чорган.

биле кады ону намба хүдөөп алган. Старшинанын дайынчы сорубу улам хайгыпкан. Коммунистер кажан-даа, хаала-ла мурунку оодруга чоруп ужурулу деп, ол эки билип турган.

оолдун эки-боду иштин дээр соонда, бажы дескинип, көрү дүшкө. Бөрү ону ковайты тыртып келген.

1925 чылдың август 31-де ТАРН ТН-ның органы болуп «Эрээ чоюгей бүт Тува» («Эрге-шөлөөлүг бүтү Тува») солунун эң баштайгы дугаары моол дылга үнгөндөн бээр бо чылын 50 чыл болур. Ол дугайында материалдар бистиң солуну-бустан арынарарында үнүп турган. Ычанганга ол дугайы манаа тайлыбырлап биживейн, солунуң ыңчан үнүп турган дугаарында калдык материалдарың чырыгыттып турганың дугайы бистиң помучуларыбыска, ылангы анык салгалдың кижилерине таштырарыңды «Шын» арынарарыңдан деп рубриказы эгелдештир.

Ынчалзажок Тувага парламента херөөн хөгжүдүрүрүң керекте ВВП(б)-ниң райборотунуң, оон органы болуп «Кызыл тараачы» солунуң (амгы «Тувинская правда») кайы хире үтүрүлүп ойнааның чугаалар алаар. Ол чылдарда «Кызыл тараачы» солун чамдык материалдарың тыва дыл кырынга орус үжүктөр-биле өрөшүп парлап турган. Солунуң кездезе активчилери тываларың чыгып алган, ол материалдарың номчуп бөрөгө, арааттар оюң кончут сонуругал, мындж помучуларың үргүдүп кылып бөрүң дилээр турган.

1926 чылда «Правда» солун Шаган-Арыкта болган мындак помучула дугайың мындак билдирген: «...Ол помучула орус болган тыва чоңунуң каттыңан найыраалдыг хуралы болу берген. Аңаа тывалар орус өрүңгө «кончут өрүп четтирди» биживейн, бистиң ды-дыкысына хейиү парлап турарың, бисти чыгып, номчуп берип турарың дилеп тур бис деп чагып турганлар.

«Шын» үнүп келгениниң баштайгы чылдарында эгелеш, бодунуң помучуларың, бижикчилериң биле ханы харылзааны тура берген. 1925—1930 чылдарда үнүп турган «Шын» бирги арынарарыңа солунга материалдарың канчалар бижириниң дугайың бодунуң бижикчилериңге каш уда чагып, бижип турган. Ону «Солун помчур черден» деп эгелеш парлап турган. Редакция черин мындак мындак адал турган.

Чамдык чиктер: 1930 чылда үнгөн бир номерге «Мээн саналы» деп эгелеш мымча деп бижжон: «...Тува бижикчи эки өрөөнөс эштер бар-дыр. Бир домиканга «тур, болза, болган болза» деп сөстөрүн 5—6 чедир бижип турар-дыр. Солунга бээр чаганы чарашыр, сазының чаңгыс таланыңа бижикчи эки деп саналдык мен.»

1931 чылдың февраль 11-де үнгөн № 6(49) «Шынның» бижикчилеринге чагып, бижжон:

бижикчилериң биле ханы харылзааны тура берген. 1925—1930 чылдарда үнүп турган «Шын» бирги арынарарыңа солунга материалдарың канчалар бижириниң дугайың бодунуң бижикчилериңге каш уда чагып, бижип турган. Ону «Солун помчур черден» деп эгелеш парлап турган. Редакция черин мындак мындак адал турган.

Чамдык чиктер: 1930 чылда үнгөн бир номерге «Мээн саналы» деп эгелеш мымча деп бижжон: «...Тува бижикчи эки өрөөнөс эштер бар-дыр. Бир домиканга «тур, болза, болган болза» деп сөстөрүн 5—6 чедир бижип турар-дыр. Солунга бээр чаганы чарашыр, сазының чаңгыс таланыңа бижикчи эки деп саналдык мен.»

1931 чылдың февраль 11-де үнгөн № 6(49) «Шынның» бижикчилеринге чагып, бижжон:

«...Бижжон чүүлүңерниң ужуру-дузаның улус-төрө талазы-биле (төгү талазы-биле дээн) эки хынап бижир... Адыңарың салбас умур таваргы берсе Аратың огу, Уругунуң бирээм, Бөрү, Чылаң, Кызыл тараачы деп аттар-биле чаганың үндүрүп болур. Шың ат, фамилияңарың, чурттап турар чериниң солун шүүр черге ыяла-ла бижир силер.

Бо ийн чиктен алган көргө, «Шын» бодунуң авторларың баштайгы чылдарың бээр смый харылзааны тура берген иден. Ынчан үнүп турган бир чарты тыва, өскө мөөл дылга бижип турган уаустун саны шоудат өвөс турган. Амгы үеде «Шынның» редакциясы чылда-ла 8 умур ажыг чаганы помучуларыңдан ал турар. Доктаамал бижикчилериниң саны 700 ажыг.

Материалы С. МААДЫ белдешкен.

„СОЮЗ“ — „АПОЛЛОН“: уждуушкун эгелээринге чедир ийн-ле хонук арткан

КОМАНДИР
«Союз» болгаш «Аполлон» корабльдериниң кээм уждуушкунуңун шенделеринге кайра бистиң баштайгы экилэжымыстың командири Алексей Леонов АКШ-та эңсе суралжанын комсомалдарың бирээ деп салгытып турар.

«Союз» командири бистиң чуртта база-ла оон дора эесаларжаан дээр билинчир болбайна. 10 ажыг чылдың мурунча Павел Белая-биле кады космоска чыккылаа чүе чок шендел кылганың соонда оон азы суражаан. Ынчан Леонов төгүдө бир-ле дугаарында ажык космоске үңүшкүнү кылган.

Алексей дээрге, Архан Алексеевич Леонов биле оң каалай Евакоия Минаеваның өгүбүдүзүнүн тос уруунуң сөө дуңгун бооп турар. Келер үегиң комсомалыңың, 1934 чылдың майын 30-де Кемерово областың Листьянка сууруга төрүттүң. Оң ачым мурунча Донбасска шахтер бооп ажылап турган. Ол шахтериниң хей кижиниң өгүбүдүзү Сивириниң Листьянкага хөгжүп келген турган.

Комсомалыңның ачым делегейниң бирги дыйымын соонда Октябрь революция үнүп келгенде эки келген, амырал Колчактын дээрбечилеринге ууру тулуң, эң баштайгы келээ ажык-агың коммуналдарың бирээниң организастаа. Тараачылар оң кээм Совет дарагында база сонуп алганнар.

Бичи Алексей үргүдү-ле ойнаар корабльдер, паровозтарың, самолеттарың чыгарып кылган, бир-ле чүе чурдан турар.

Ала-чуртуну Улуг дайының доозгалыгың соонда Леоновтар Калининградка көжө бергенер. Алексей алаа баргаш, ортукмач шоланы дооскан. Оң ачым шотландияны фамилияның бүтү белгегейне көстөр бээр биле беге бе? Чок болбайна. Алексей ужура чүдүдүп шериг училищезинге өрөөниң кирип алган, уждуушкуну болурунга белеткендерин, Леоновтарын өгүбүдүзү, ичин уждуушкуну чок турган.

Алексей Леонов 1953 чылдан эгелеш, шериг уждуушкунуңун курсынтып алган. Эзэн каш чылдарда өрөөниң, шүүргелекчи самолеттуң уждуушкуну бооп турганың соонда, ол комсомалың апарган.

Комсомалыңның ам сактып чугалап турарың: — 1960 чылда шериг кезээге элбеп эрттирп турган мен.

Ынчан бир-ле катап Москвадан калыска келген. Ол калык комсомал, чүе калчары ол дээрзин кам-лаа орта белес болган. Оң соонда: эң дээр дээн уждуушкунуңун шили алыр дээр-дир — деп, чугаа үнүп келген. Ынчан менн база чуртукан. Комиссияга баарымга мээң-биле чугалажып эгеледи. Баштай бодал оуларыңга шенже-ужуушкуну бодурун сүмөлүн-лаа ышкып бооп турган. Чепшээрлим бирипкен мен. Оң соонда 42 күнүң иштинде госпитальга кирип, ишчиге эртим. Шериг кезээге дээр келген, ужулуп, таваар чурттап турган мен. Оң херетер Москвада кел дээр мындак. Бо-ур, шүптү төгүң. Ынчан комсомал апарган мен.

Алексей Леонов бир-ле дугаарында ажык космоске үнүп, шендел кылырыңа чедир эки кызылжык, үргүдүрүлгү белеткенден эрткен. Ол ажык космоске үнүп, медали-чагай эки келген-ла.

Ол ам шериг-агарыңын ийжер академияны дооскан, «Союз-Аполлон» программага кайра бирги совет экилэжымыстың командири, комсомалың белектер Юрий Гагарин аттың Төтүнү начальнигиңиң орадакчы бооп турар.

Леоновтарниң квартирасы Эвэдэниң хоорайгышта хей калт ийн бажыңың бирээниң дөрткү калдыла. Комсомалыңның каалай Светлана Павловна бижик эртемниң. Улуг уруу Викторни ам 14 харлыг. Ол сөскө классың ийчезиң. Бичи уруу — Оксана сөө харлыг, ийги классың ийчезиң.

«Мен база катап уждуушкуну дугайың үргүдү күрөп болар коран мен.» Алексей Леонов бир-ле катап ыңча дээн. Ам оң күрөл-соруу бүдөр дей берген.

«Союз» командири Алексей Леонов мында дээн: — Черин уузу мрак-уаак планеталарже оруту эрчим күш-биле ажылар дээринге бүзүрөө мен. Оң магалыламы «Союз»-«Аполлон» кээм уждуушкуну болур.

«Союз»-«Аполлон» (ЭПАС) программаның өзүгар советтериниң кээм уждуушкунуңа Алексей Леонов-биле казы ужулар ийжер Валерий Николаевич Кубасов. Москвада Сергей Орджоникидзе аттың дөрткү арын.

тыг ужура чүе институтуң дооскан. Кубасов бодунуң космоска баштайгы орбиталдык аян-чорун 1969 чылда «Союз-5» корабльдериниң орбиталдык ийги удаа чорур деп турары бо-ур.

Баластык, дээр мекеникчи, «эрдэникчи» — бо бүтү дээрге Кубасовтун беш салааларың бээр чүдүлгү оло бооп турар.

Кубасов 1935 чылдың январь 7-де Владимир областа улуг эес Вязьмид дээр хоорайгышта төрүттүң. Комсомалың ачым Николай Иванов биле ачым Татьяна Ивановна — пензионерлар. Олар бо хүте чедир-ле Вязьмада ол ыркым-шөлөө хоорайгышта чурттамышалар.

Кубасовтар ийн уруугу — Катман тос, а Димазы — дөрт дээр чедир турар. Валерий Николаевичниң каалай Людмила Ивановна база-ла ужура чүе институтуң дооскан, ийжерден ажылап турар.

Валерий Кубасов тергиң ийн өрөөни дооскан, дилем ажылап Черин эң баштайгы кызылжык эртемниң салгы, үндүрүп турар үеде кылды эгелеш. Ол үеде ийги спутникти база салып үндүрүп, космоска ийжер болушкунуң Кубасовтуң техника талазы-биле сонуургалың шүүт эскерткен дей болур. Ол 1958 чылда диплом төлөөлөгүни тергиң эки кылды камгалапкан соонда, оңу эң баштайгы ракета-космос системаларыңн тургузушкуну академик Сергей Королевтуң уаарыңа конструктор бюрозунче ажылаарыңга белеткен.

Кубасов баллистика айтырыгыңын ийжерден турган кийлиске кирген. Аңаа спутниктерин, космос корабльдериниң болган планеталар аразыңа автоматтыг — тускылай ужура станцияларың траекторияларың санап тывар ажылар кылдып турган. Ол аңаа элээн каш чык ажалдан тура, академик Королев космоске ийжерден база үндүрүп үе келгени чугалаан соонда, Кубасов комсомалың орадакчы хүлээп алырың дилээр билдиршиңниң кирген. Оң дээр 1966 чылда халдарган.

Кубасов космоска уждуушкунга белеткениңниң программаның хүсүлдерин биле черелештир эртем ажылап соксап чок кылп турганыңын түнөөлө эртемниң эртемдер кандидаттың эртем алын чедириниң камгалап шылаан.

1969 чылдың эгезинде Валерий Кубасов Казахстанда Байконур космодромга чедил келген. Ынчан ол «Союз-4» болган «Союз-5» корабльдериниң космоска уждуушкунуң үеинде Алексей Леоновтуң дубай-солуктуу бооп турган. Ол уждуушкунуң үеинде Алексей Леонов Хрущев космоска эң баштайгы шенделе станцияның тургузушкунуң тургусканнар. Олар бир корабльден өскөниңче ажык космосту дамчытып киргенер. Ынчан Кубасов база-ла оңу кылырыңга белен, ийчелээ-даа Чер кырыңа ол бүтүңү эйлаарла турган.

Валерий Кубасовту космоска эң баштайгы «капитан» деп адал турар. Кубасов «Вулкан» дээр шенделе дерекселени дугаа-ла турар.

Кубасов баллистика айтырыгыңын ийжерден турган кийлиске кирген. Аңаа спутниктерин, космос корабльдериниң болган планеталар аразыңа автоматтыг — тускылай ужура станцияларың траекторияларың санап тывар ажылар кылдып турган. Ол аңаа элээн каш чык ажалдан тура, академик Королев космоске ийжерден база үндүрүп үе келгени чугалаан соонда, Кубасов комсомалың орадакчы хүлээп алырың дилээр билдиршиңниң кирген. Оң дээр 1966 чылда халдарган.

Кубасов космоска уждуушкунга белеткениңниң программаның хүсүлдерин биле черелештир эртем ажылап соксап чок кылп турганыңын түнөөлө эртемниң эртемдер кандидаттың эртем алын чедириниң камгалап шылаан.

Кубасов «Союз-6» корабльге уждуушкуну ийчел беш хонук үргүдүлгү. «Союз-6» биле казы космоска чыгып болган сөскө «Союз» база ужул турган. Олар космоска кастың ийрөөн — бөлүк уждуушкуну кылган.

Кубасов үр эес дилемтамыга соонда база катап ийгиңиң белеткелге кирипкен болган үш чыл мурунда оңу «Союз» — «Аполлон» шенделе уждуушкунуңа киржер совет экилэжымы кирген.

— Бистиң казы кылды деп турарымың уждуушкунуң — чүт-ле баштайгы абазым болуруң чугалаар херек. Оң соонда улам-на нарын болган үргүдүшкунуң чүт-ла шенделер болулар — деп, Валерий Кубасов чугалап турар.

1975 чылдың июльда болур «Союз—Аполлон» корабльдериниң космоска казы уждуушкунуңа тураскааткан америк чуртукчу Берт Уинтроуну чурту.

Солагай талазында — «Аполлон» деп америк корабльдиң экилэжымы — астрономдар Вис Д. Браун (үстүлдө), Дональд К. Саеид болган Томас П. Стаффорд. Оң талазында «Союз» корабльдиң экилэжымы — Валерий Кубасов болган Алексей Леонов.

1975 чылдың июльда болур «Союз—Аполлон» корабльдериниң космоска казы уждуушкунуңа тураскааткан америк чуртукчу Берт Уинтроуну чурту. Солагай талазында — «Аполлон» деп америк корабльдиң экилэжымы — астрономдар Вис Д. Браун (үстүлдө), Дональд К. Саеид болган Томас П. Стаффорд. Оң талазында «Союз» корабльдиң экилэжымы — Валерий Кубасов болган Алексей Леонов.

1975 чылдың июльда болур «Союз—Аполлон» корабльдериниң космоска казы уждуушкунуңа тураскааткан америк чуртукчу Берт Уинтроуну чурту. Солагай талазында — «Аполлон» деп америк корабльдиң экилэжымы — астрономдар Вис Д. Браун (үстүлдө), Дональд К. Саеид болган Томас П. Стаффорд. Оң талазында «Союз» корабльдиң экилэжымы — Валерий Кубасов болган Алексей Леонов.

1975 чылдың июльда болур «Союз—Аполлон» корабльдериниң космоска казы уждуушкунуңа тураскааткан америк чуртукчу Берт Уинтроуну чурту. Солагай талазында — «Аполлон» деп америк корабльдиң экилэжымы — астрономдар Вис Д. Браун (үстүлдө), Дональд К. Саеид болган Томас П. Стаффорд. Оң талазында «Союз» корабльдиң экилэжымы — Валерий Кубасов болган Алексей Леонов. (СЭТА-ның фотохроникасы).

СОУУРГАКТАРГА БУЛУҢ

УЗУН НАЗЫЛЫГ
ЫЯШ
Таджикстанның Сары-Харда ясың ийчел ур чылдар чурттап турар. Оң периметри оң үш метрден-лаа ажып турар. Ол ийчел муң ажыг чык чурттаан деп эртемденер санаан.

Чоок-казы кишлелериниң уртаткыларыңа ол ясың үс-чүс чылдарың дургузунда «Тууду материалдарың база» болуп келген. Оң уулу будуктарыңан үс-шөвөрдөниң кылгалдыгың азы-бүрү солга-талгаларың, бажың эр-терекселерин ам-лаа көрүп болур. Ам ол ийчел ясыңга анык кылдып чалаан.

Л. ЧИГРИН.
ДУШАҢБЕ.
«АННЕ» — МАНЕКЕН
«Лайне» теплоход элечегилрейче чорурда, кижик хейерлент тускың чүе алган. Оңу «Анна» дээр. Сүгке дээр дээр отаккан, оон дээр ыяла-ла уштур чүе-дир.

Спорт

Волейбол ойнаарыңа ынак
Улуг-Хемде «Улуг-Хая» сөвөттүң төмү Көк-Чыраа суруга эр улустун волейбол маргылдагы болуп эрткен. Аңаа ажык-агыңың салбырларыңын шилдик командаларың киришкен.

Түнөөлөгүниң Кайракан салбырларын бирги команданы тилеп үнгөн, ВЛКСМ комитетин болган спорт организацияның шилдик кубугу, магдалга бижик-биле шаңалган. Ийги черин Көк-Чырааның, ушкунуң — Ары-Бажының командалары элээн.

Көк-Чыраа сурунуң кудумчулар аразыңа волейбол маргылдааы болган, аңаа «Сельская» кудумчузуңун спортчулары шыларган.

Совхозтун ажил-ишчилери хостуг үезинде волейбол ойнаарыңа ынактар, ыңчанга маргылдаалар дыкка хей командалар киришкен.

В. МААЖЫН.
Дээди болган ортукмач тускый эртем өөрделгениң миңистерстөвүнүн Кызылда политехникумун РСФСР-ниң Автомобиль оруктарын туларынды болгаш ажылаарыңын министрствозунун авто-орук техникуму кылдыр чаартканың холбоштур даразында тускый эртемгерге өөреникчилер хүлээп алырың соксаткан:

- «Ажыктыг казы тывар байлактарың бар черин чадаганың-биле ажылап кылыры» (0204);
- «Ажыктыг казы тывар байлактарың байлактары» (0206).

Күш-ажылга кижиздилге. Мурунку чүүл.

Республиканың хүну. Тыяның азы-бүрү районнарыңдан бөлүк материалдар.

Улустарың найыралдыг өгүбүдүзүңдө. Тускай темалыг арын.

Шөл арғы туруп болур бе? Үнүштер камгалагың.

Уругуларың уругуларың. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Көдзүң уругуларыңа. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Көдзүң уругуларыңа. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Балыкчы булуну. Булук информациялар.

Чурт иштинте, даштыкыдан болган спортчу-информациялар.

ЧАРЛА

Дээди болган ортукмач тускый эртем өөрделгениң миңистерстөвүнүн Кызылда политехникумун РСФСР-ниң Автомобиль оруктарын туларынды болгаш ажылаарыңын министрствозунун авто-орук техникуму кылдыр чаартканың холбоштур даразында тускый эртемгерге өөреникчилер хүлээп алырың соксаткан:

- «Ажыктыг казы тывар байлактарың бар черин чадаганың-биле ажылап кылыры» (0204);
- «Ажыктыг казы тывар байлактарың байлактары» (0206).

Далың талазы-биле республика стагнацияның начальниги Н. Шагинниң чүүлү.

Көдзүң уругуларыңа. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Балыкчы булуну. Булук информациялар.

Чурт иштинте, даштыкыдан болган спортчу-информациялар.

Уругуларың уругуларың. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Көдзүң уругуларыңа. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Көдзүң уругуларыңа. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Балыкчы булуну. Булук информациялар.

Чурт иштинте, даштыкыдан болган спортчу-информациялар.

Уругуларың уругуларың. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Көдзүң уругуларыңа. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Көдзүң уругуларыңа. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Балыкчы булуну. Булук информациялар.

Чурт иштинте, даштыкыдан болган спортчу-информациялар.

Уругуларың уругуларың. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Көдзүң уругуларыңа. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Көдзүң уругуларыңа. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Балыкчы булуну. Булук информациялар.

Чурт иштинте, даштыкыдан болган спортчу-информациялар.

Уругуларың уругуларың. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

Көдзүң уругуларыңа. Тыва АССР-ниң Чырылмышкың министрствозунун школа пазың четтөөн уругулар кижиздилгениң талазы-биле инспектору С. Ляхчеваның чүүлү.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗИ. *Ушкун* 667000

Бызыл, Шетинки-Бравченко судумчузу, бажы № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторун 24-63, редакторун орадакчыларыңын 35-24, пропаганда квалитетиниң 31-76, тарымсалгалык секретарыңын 23-35, саргыгый амырлар квалитетиниң 37-13, культура квалитетиниң 23-54, сөдө ажылап келгениңиниң 21-47, телуп квалитетиниң 23-54, чагаа квалитетиниң 41-27, информация база совет тургузуң квалитетиниң 20-60, ларың 27-41 бугалтерларың 50-22, солун келбей барганга 32-75, телефонче болгаш.

ТИРАЖЬ 15877. ЧАҢЫ № 24. СОЛҢ НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР. ТС-01077